

European Union
European Regional
Development Fund

Vidzemes plānošanas reģiona (Latvija) EKOINOVĀCIJU ATBALSTA SISTĒMAS NOVĒRTĒJUMS

pamatojoties uz Interreg Europe programmas
2014.-2020. gadam
projekta "Atbalsts ekoinovāciju virzībai
starptautiskajos tirgos" (SUPER)
izstrādātās metodikas

Autors: Projekta „SUPER” komanda

2018

Saturs

KOPSAVILKUMS	3
IEVADS	4
1. REĢIONĀLAIS KONTEKSTS.....	6
2. METODOLOĢIJA.....	9
3. GALVENIE REZULTĀTI.....	11
EKONOMIKAS MINISTRIJA	11
LATVIJAS ĪNVESTĪCIJU UN ATTĪSTĪBAS AGENTŪRA	12
ALTUM	13
LAUKU ATBALSTA DIENESTS.....	14
LATVIJAS VIDES ĪNVESTĪCIJU FONDS	14
AUGSTĀKĀS ĪZGLĪTĪBAS UN PĒTNĪECĪBAS ĪESTĀDES	14
NEVALSTISKĀS ORGANĪZĀCIJAS (NVO).....	14
PAŠVALDĪBU UN REĢIONĀLĀS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VEICINĀŠANAS SPECĪĀLISTI/BIROJI.....	15
VIDES RISINĀJUMU ĪNSTITŪTS.....	15
3.1 STRUKTŪRA	19
3.2 FUNKCIJAS.....	20
3.3 NAVIGĀCIJA.....	21
3.4 EFEKTĪVĪTĀTES NOVĒRTĒJUMS UN UZRAUDŽĪBA.....	21
4. EKOĪNOVĀCIJU ĪESPĒJAS VIDZEMES REĢIONĀ	22
5. SECĪNĀJUMI	24

Kopsavilkums

Vidzemes reģiona MVU izmanto valsts līmeņa atbalsta organizāciju pakalpojumus ekoinovāciju attīstībai, jo reģiona līmeņa atbalsta organizācijās ir ļoti ierobežotas iespējas saņemt dažāda veida atbalstu. Vidzemē atrodas vairāku nozīmīgu atbalsta organizāciju filiāles. Valsts atbalsta organizāciju sniegtā palīdzība komersantiem ir vienota visā Latvijā, jo saskaņā ar ES klasifikāciju, Latvija ir viens no NUTS 2 reģioniem.

Lielākoties atbalsts, kas pieejams eko-inovatoriem ir vispārējs un nav specifiski mērķēts ekoinovāciju veicināšanai. Uzņēmuma dibināšanas un internacionalizācijas fāzē izveidojies nozīmīgs un pastāvīgs atbalsts, tomēr inovāciju, tostarp arī ekoinovāciju, un produktu attīstības atbalsta sistēmas mainās un no atbalsta pretendentu viedokļa nav ilgtspējīgas. Viens no izaicinājumiem attiecībā uz atbalsta mehānismiem ir nodrošināt šo struktūru un sistēmu ilgtspējību, jo lielākā daļa no tām ir izveidotas un darbojas ar ES un citu ārvalstu finansējuma atbalstu.

Atbalsta sistēmā vajadzētu būt dažiem instrumentiem, kuri ļauj koncentrēties uz eksperimentiem un ekoinovācijām. Šādu elastību var nodrošināt, ja ekoinovācijas un pilotprojekti tiktu finansēti no valsts/pašvaldības līdzekļiem, nevis ES un citu donoru projektu finansējuma. Noteikumi ES fondu līdzekļu apgūvē bieži pieprasa lielu rezultātu prognozējamību un kontroles veikšanas iespējas, kuras nav nepieciešamas nelielu apjomu projektos.

Potenciālo ekoinovācijas atbalstošo pasākumu saraksts ir identificēts un iekļauts rezultātu sadaļā, tādējādi ļaujot iesaistīt galvenās ieinteresētās organizācijas un pēc tam sagatavot rīcības plānu.

Ievads

SUPER projekta galvenais mērķis ir novērtēt sistēmu, kuras nolūks ir atbalstīt ekoinovācijas starptautiskajos tirgos. Jau projekta iesākumā bija identificēts, ka atbalsta sistēmas bieži vien ir sadrumstalotas – inovāciju atbalsta sistēma un internacionalizācijas atbalsta sistēma ne vienmēr ir savstarpēji vienotas. Bieži vien atbalsts ir pārlietu koncentrēts uz konkrētām uzņēmējdarbības nozarēm, nevis uz "uzņēmējdarbības jomām". Šāda pieeja kavē aprites ekonomikas attīstību. Uzņēmējdarbības panākumu atslēga visās nozarēs un uzņēmējdarbības jomās ir ilgtspējīgu un videi draudzīgu piedāvājumu izstrāde. Ņemot vērā, ka ekoinovācijas tirgū sastopas ar virkni šķēršļu, ir nepieciešams veicināt un palīdzēt tiem MVU, kuri uzņemas šo uzdevumu, jo salīdzinājumā ar "tradicionāliem" īslaicīgajiem uzņēmējdarbības priekšlikumiem, ir jāņem vērā dažādi tirgus šķēršļi. Palīdzot MVU to internacionalizācijas procesā (un tādējādi starptautiskā mērogā uzlabojot MVU konkurētspēju), palielinās varbūtība, ka tiks stimulēta izaugsme mūsu reģionos.

Lai reģionam nodrošinātu konkrētākus projektu rezultātus, tika īpaši novērtēts šaurāks aspekts – IKT risinājumos bāzētu ekoinovāciju attīstību, lai tādējādi nodrošinātu labāku resursu efektivitāti. Šis aspekts attiecas uz visām nozarēm, bet ļauj aplūkot līdzīgas problēmas un iespējas visā reģionā. Šis aspekts tika noteikts pēc 2017. gada pavasarī SUPER projekta ietvaros veiktajām intervijām. Šo tirgus nišu izvēlas vairāki Vidzemes reģionā dibināti uzņēmumi, kas gūst eksporta ieņēmumus un attīsta industriju, kāda šajā reģionā iepriekš nav bijusi. Viens no MVU interviju laikā gūtajiem papildus secinājumiem liecina, ka IKT risinājumu izmantošana rada īpašas attīstības iespējas, lai samazinātu resursu izmantošanu, kā arī izstrādātu jaunus produktus un pakalpojumus klientiem.

Papildus šiem secinājumiem abām reģiona nozīmīgākajām rūpniecības nozarēm – pārtikas rūpniecībai un kokrūpniecībai – ir atsevišķas aktivitātes inovāciju jomā, kas var ietvert ekoinovācijas un ko īsteno Vidzemes plānošanas reģions. Projektā RD12Club tiek pārbaudīts un paplašināts bioekonomikas potenciāls. Projekts "Kokmateriālu un mēbeļu inovācijas un eksports Vōru apgabalā un Vidzemes plānošanas reģionā" veicina kokrūpniecību kā nozari ar lielu potenciālu uzņēmējdarbības attīstībai un produktu vai procesu inovācijām.

Projekta **mērķis** ir gūt pašnovērtējumu Vidzemes reģionā, lai izceltu labās prakses piemērus, identificētu uzlabojumu iespējas un mācību/informācijas un prasmju apguves iespējas no citiem reģioniem, kas iesaistīti projektā.

European Union
European Regional
Development Fund

SUPER pamata **darbības zona** ir reģions, tomēr ir svarīgi apsvērt attiecīgās valsts un ES atbalsta darbības (piemēram, piešķirto valsts un ES finansējumu, lai atbalstītu uzņēmumu internacionalizāciju). Tā kā Latvija ES līmenī tiek uzskatīta par vienu reģionu, lielākā daļa no analizētajiem atbalsta instrumentiem un institūcijām ir valsts līmeņa, un tikai atsevišķi elementi ir reģionāli un ir aprakstīti ziņojumā.

1. Reģionālais konteksts

Vidzemes plānošanas reģions (VPR) ir atvasināta valsts iestāde (viens no 5 NUTS3 plānošanas reģioniem Latvijā), kas darbojas kā reģionālā administratīvā plānošanas un attīstības organizācija.

VPR pārstāv 25 pašvaldības un Valmieras pilsētu. Vidzemes plānošanas reģions teritoriāli ir lielākais no plānošanas reģioniem. Tas aptver 15 257 km² jeb 24% no Latvijas teritorijas. Iedzīvotāju skaits reģionā ir aptuveni 201 tūkstoši (2014. gadā), un tas ir vismazāk apdzīvotais reģions (~10,2% no kopējā iedzīvotāju skaita). Iedzīvotāju blīvums ir zemākais valstī – 13,24 cilvēki/km² (vidēji valstī 31,3 cilvēki/km²), 17,5% nodarbināti lauksaimniecībā un mežsaimniecībā. IKP uz vienu iedzīvotāju (2014. gadā) ir 7514 EUR. Reģionā vadošās nozares ir mežsaimniecība un kokapstrāde, lauksaimniecība un pārtikas pārstrāde, būvniecība, materiālu ražošana, tirdzniecība, tūrisms un atpūta, radošās nozares. Vidējā alga (2016. gadā) – 675 EUR (vidēji valstī 859 EUR). Zemais iedzīvotāju blīvums rada izaicinājumus konkurētspējīgai loģistikai un preču transportēšanai reģionā.

VPR uzdevums ir kļūt par Vidzemes reģiona attīstības platformu. VPR redzējums ir kļūt par nacionāli un vietēji atzītu un ievērotu attīstības iestādi, kas pārstāv reģionālo pašvaldību intereses, īsteno reģionā nozīmīgas funkcijas un attīstības projektus. VPR tiek finansēts no valsts budžeta, darbojas Latvijas Republikas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pārraudzībā.

VPR nodrošina reģionālo stratēģisko un telpisko plānošanu un koordināciju, sadarbību starp pašvaldībām un valsts institūcijām, kā arī dažādu attīstības projektu īstenošanu uzņēmējdarbības attīstības, transporta, tūrisma, enerģētikas un citās jomās.

Vidzemes reģiona iniciatīvas ir noteiktas *Vidzemes plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030 (VPR stratēģija)*. Stratēģijā teikts, ka "turpmākajos gados Vidzemei ir jāizstrādā pētījumi un inovācijas uzņēmējdarbībai jomās, kurās reģionam ir visaugstākais viedās specializācijas potenciāls". VPR stratēģija kā prioritāti paredz un plāno ilgtspējīgas uzņēmējdarbības un inovāciju vides un ilgtspējīgas ekonomikas attīstību. Viena no prioritātēm, kas definēta *Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programmā 2015.-2020. gadam (VPR attīstības programma)*, paredz uzlabot uzņēmējdarbības un inovāciju vidi.

1. attēls – Vidzemes plānošanas reģiona (Latvija) karte

Kopējais uzņēmumu skaits Vidzemē (2016.gadā) bija 17 483, no kuriem absolūtais vairākums bija mazie uzņēmumi. Uzņēmumu skaits ir līdzīgs kā citos Latvijas reģionos, izņemot galvaspilsētu Rīgu un tās centru, kurā ir reģistrēti 105 377 uzņēmumi.

Latvija tiek uzskatīta par vienotu NUTS2 reģionu, Vidzemes plānošanas reģions ir definējis reģionālās RIS3 specializācijas jomas, kas atbilst valsts RIS3 jomām (skat. 2. attēlu). Atsevišķas jomas ir nosauktas konkrētāk atbilstoši teritorijām valsts līmenī (augstas pievienotās vērtības koksnes izstrādājumu ražošana, veselīgas pārtikas un dzērienu ražošana, biomasas izmantošana ķīmiskajā pārstrādē un enerģētikā, rehabilitācijas un veselības aprūpes pakalpojumi), un ir noteiktas arī dažas reģiona specifiskākās nozares, kam nav tiešas saiknes ar valsts līmeņa RIS3 jomām (atpūta un ilgtspējīgs tūrisms, radošās nozares un attālināti profesionālie pakalpojumi). Tomēr IKT ir valsts prioritāra joma, un Vidzemes reģions tiecas veicināt arī citu jaunu industriju attīstību reģionā. Daži nozares elementi jau veidojas paši bez īpaša atbalsta vai pārvaldības intervences. Šo iemeslu dēļ īpaša uzmanība tiks pievērsta IKT risinājumu veicināšanai un internacionalizācijai, jo īpaši to, kuri nodrošina/garantē resursu izmantošanas samazināšanu.

Nacionālās specializācijas jomas	Vidzemes viedās specializācijas jomas
Zināšanu ietilpīga bioekonomika	Augstas pievienotās vērtības koksnes izstrādājumi Veselīgas pārtikas un dzērienu ražošana Biomasa izmantošana ķīmiskajai pārstrādei un enerģijai
Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas	Rehabilitācijas un veselības aprūpes pakalpojumi
Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženierija	Viedie materiāli
IKT	Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
Viedā enerģija	Rekreācija un ilgtspējīgs tūrisms Kultūras un radošās industrijas Attālinātais darbs un pakalpojumi

2. attēls - Vidzemes plānošanas reģiona viedās specializācijas jomas

2. Metodoloģija

Novērtējums tika uzsākts ar informācijas apkopošanu. Eksperti piedalījās vairākos informācijas izplatīšanas semināros. Pasākumus organizēja atbalsta organizācijas un tie bija paredzēti vietējā līmeņa mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), kā arī informācijas brokeriem (pašvaldību uzņēmējdarbības veicināšanas nodaļu pārstāvjiem). Presentācijas aptvēra lielāko daļu publiski finansēto atbalsta instrumentu, kas pašlaik ir pieejami MVU. Papildus lekcijām un prezentācijām pasākumos bija jautājumu un atbilžu sesijas, tāpēc gan eksperti, gan MVU pārstāvji varēja noskaidrot detalizētāku informāciju par atbalsta mehānismiem, kas, sagatavojot šo ziņojumu, vēlāk tika dokumentēti.

Tika veiktas atsevišķas intervijas un diskusijas ar vairākiem vietējā reģiona aktīvo organizāciju pārstāvjiem: Latvijas Attīstības aģentūru, Biznesa inkubatora pārstāvi, Vidzemes Augstskolu, Rīgas Tehniskās universitātes Cēsu filiāli. Tādējādi tika iegūti kvalitatīvi dati, lai novērtētu situāciju reģionā. Intervējamās personas izraudzītas no organizāciju vadības.

Privāto atbalsta organizāciju analīze tika veikta, pamatojoties uz MVU intervijām, kas tika veiktas SUPER projekta ietvaros un apspriedēs ar iepriekš minētajām galvenajām valsts atbalsta institūcijām. Daudzas privātas organizācijas saņem finansējumu projektiem. Riska kapitāla uzņēmēji, biznesa eņģeļi, Tirdzniecības un rūpniecības kamera, kā arī daudzas citas organizācijas ir iesaistītas projektos vai programmās, ko finansē valsts vai ES, un tādēļ šāda informācija bija viegli pieejama publiski.

Tā kā atbalsta sistēmā ietilpst vairāk nekā 190 organizācijas¹, sīkāk tika aprakstītas tikai vissvarīgākās no tām (pamatojoties uz intervijām ar MVU un ekspertu vērtējumu). Viens no atlases kritērijiem bija ietekmes apjoms. Analīzē netika iekļautas aktivitātes, kuru atbalstu saņem mazāk nekā 10 uzņēmumu gadā. Situācija, ar atsevišķiem izņēmumiem, kuri šķita svarīgi ziņojuma autoriem, analizē atbalsta sistēmu 2018. gada ziemā.

Vēl viens rīcības virziens ekoinovāciju atbalsta sistēmas izvērtējumā bija atbalsta programmu vērtēšana, vai tajās iekļauti kritēriji, kas veicina ekoinovācijas (prioritizē tos pār citiem pretendentiem u.tml.). Lielākajai daļai no analizētajiem un intervētajiem atbalsta dalībniekiem tika jautāts par to darbu ar ekoinovāciju aspektiem un to atbalstu IKT nozarei. Tika organizētas konkrētas intervijas un diskusijas

¹ www.innovation.lv

ar IKT industrijas galvenajiem spēlētājiem – reģiona universitātēm, IT apvienībām, uzņēmējiem, vietējiem uzņēmējdarbības konsultantiem un atsevišķiem lielākiem ražošanas uzņēmumiem ar IKT nodaļām.

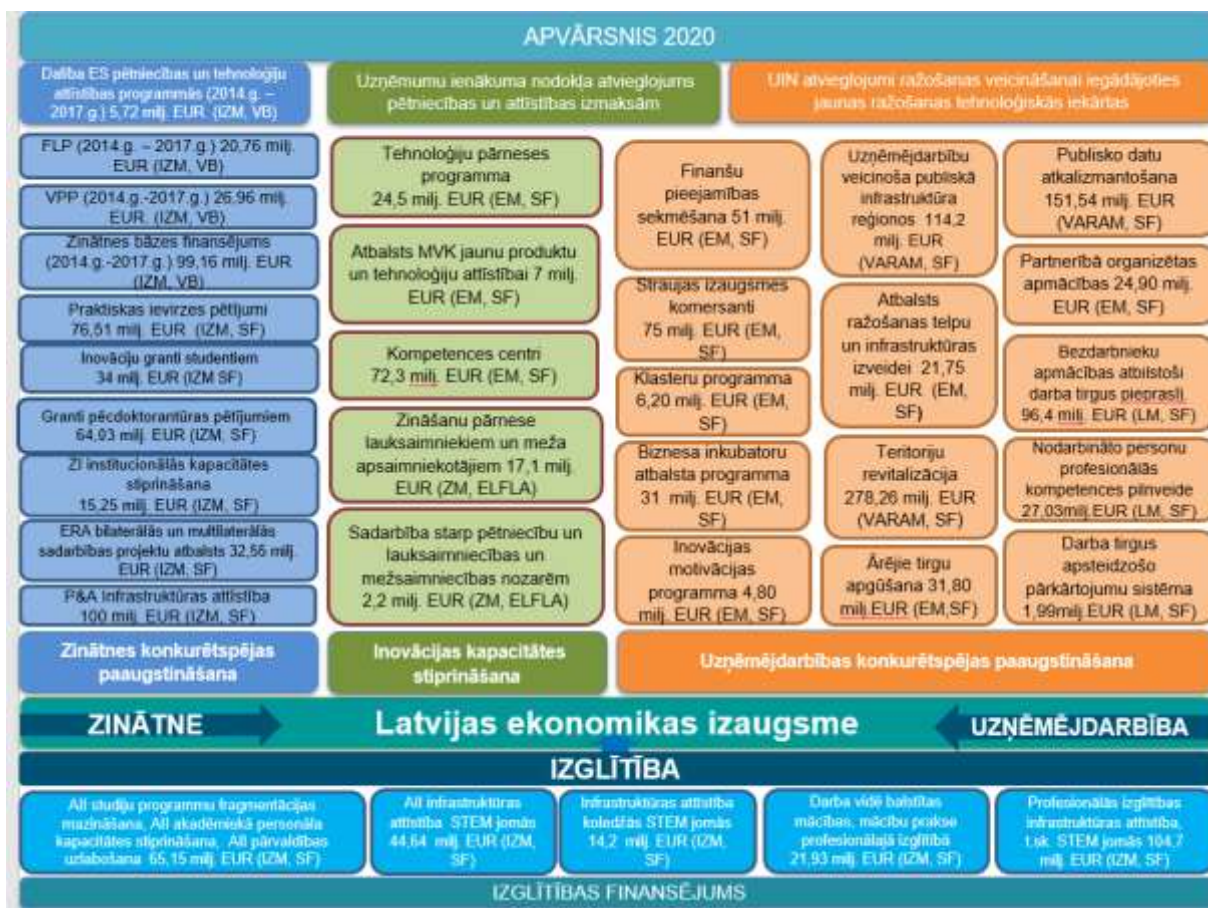
Pamatojoties uz konsultatīvo partneru veikto analītisko darbu, lielākā daļa atbalsta sistēmas dalībnieku tika analizēta astoņās atbalsta funkciju dimensijās. Visas funkcijas tika uzskaitītas Excel izklājlapā, lai novērtētu, vai atbalsta ekosistēmā ir kādi trūkstoši vai pārāk daudz reprezentēti elementi. Tas jāva pamanīt, ka dažas no funkcijām pārklājas un dažas no tām nav pietiekami aptvertas, lai palīdzētu MVU.

Atbalsta sistēmas novērtējums tika apspriests ar galvenajiem atbalsta sniedzējiem, ieskaitot Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru.

3. Galvenie rezultāti

Latvijā ir vairāk nekā 100 organizāciju, kas sniedz inovāciju atbalstu (190 organizācijas iekļautas inovāciju ekosistēmu portālā – www.innovation.lv), tādēļ detalizētāk aprakstā ir ietvertas tikai nozīmīgākās. Šajā sadaļā vispirms aprakstīti galvenie dalībnieki, bet pēc tam tiek analizēti inovācijas atbalsta sistēmas elementi attiecībā uz internacionalizāciju.

Latvijas nacionālā inovāciju atbalsta sistēma (finansēšanas programmas) attēlota 3. attēlā². Tā ietver valsts finansētas programmas, kas veicina inovāciju kapacitāti, bet nesniedz detalizētu informāciju par ekosistēmas dalībniekiem.

3. Attēls - Latvijas nacionālā inovāciju atbalsta sistēma

Ekonomikas ministrija

Ekonomikas ministrija (EM) ir nozīmīgs Latvijas inovāciju ekosistēmas administratīvais dalībnieks, kad runa ir par uzņēmējiem un uzņēmumiem pieejamo publiskā atbalsta kopējo struktūru. EM nav tieši

² http://viaa.gov.lv/lat/zinatnes_inovācijas_prog/viedas_spezializācijas_iev/diskusiju_materiali/

iesaistīta uzņēmumu atbalsta sniegšanā, bet tā izstrādā normatīvo regulējumu atbalsta sniegšanai un finansē dažādu valsts atbalsta organizāciju, piemēram, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras, darbību un tīro/videi draudzīgo tehnoloģiju uzņēmumu klastera iniciatīvas. Citi klasteri, kurus finansiāli atbalsta Ekonomikas ministrijas programmas, ir loģistika, transports, pārtikas rūpniecība, tūrisms un IT.

EM sagatavotās programmas finansē Eiropas Savienības fondi un īsteno Centrālā finanšu un līgumu aģentūra (CFLA), Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (LIAA) un Attīstības finanšu institūcija "Altum", lai tādējādi atbalstītu inovatīvas darbības un jaunus uzņēmumus. Lielākā daļa programmu ir paredzētas MVU. Neviena programma nav īpaši paredzēta ekoinovāciju attīstībai un to internacionalizācijas atbalstam. Tā kā EM nesniedz tiešu atbalstu, tā nav iekļauta ekosistēmas attēlā.

Līdzīgi atbalsta dalībnieki ir arī citas ministrijas – Izglītības un zinātnes ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. To darbu P&A pasākumu īstenošanai veic citi ekosistēmas dalībnieki.

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (LIAA) ir Ekonomikas ministrijas inovāciju politikas īstenošanas aģentūra. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras mērķis ir veicināt uzņēmējdarbības attīstību, atvieglojot ārvalstu investīciju piesaisti, vienlaikus palielinot Latvijas uzņēmēju konkurētspēju gan iekšzemes, gan ārvalstu tirgos.

Tai ir klientu apkalpošanas personāls un nesen izveidots inovāciju un tehnoloģiju departaments, kas koncentrējas uz inovatoru apkalpošanu.

LIAA nodrošina eksporta atbalsta pakalpojumus, veicot atsevišķu darbību līdzfinansēšanu ārējos tirgos, kā arī organizējot nacionālos standus konkrētās izstādēs. LIAA ir darbinieki eksporta veicināšanai 19 valstīs un pārstāvju tīkls daudzos citos galamērķos. Cita LIAA nodaļa palīdz saziņā ar valsts pētniecības institūcijām, nodrošina inovāciju izsludināšanu, kā arī tehnoloģiju nodošanas pakalpojumus. Viens no jauninājumiem ir tehnoloģisko skautu nolīgšana, lai nodrošinātu uzņēmēju saikni ar pētniekiem. LIAA ir īpaša loma inovāciju veicināšanā, jo tā organizē tīklu veidošanas pasākumus, seminārus un konferences par eksporta veicināšanu, kā arī organizē nacionālos izstāžu standus dažādās ārvalstu rūpniecības izstādēs.

LIAA reģionālie biznesa inkubatori atrodas 15 vietās, un tiem ir liela nozīme uzņēmumu vispārējā atbalstā – jaunizveidotiem uzņēmumiem un uzņēmējdarbības uzsākšanai ir pieejami gan pirmsinkubācijas, gan inkubācijas pakalpojumi.

Ar Norvēģijas finanšu instrumenta finansējumu 2015.-2017. gadā LIAA un Ekonomikas ministrija izveidoja Zaļo tehnoloģiju inkubatoru (ZTI). Akcionāri bija Rīgas Tehniskā universitāte (RTU), Latvijas Universitāte (LU) un Norvēģijas Rūpniecības attīstības sabiedrība (SIVA). LIAA izvēlējās atbalstāmos projektus. Atbalsts ietvēra pirmsinkubācijas pakalpojumus par summu <10 000 EUR un inkubācijas dotācijas (<140 000 EUR), ļaujot parādīt uzņēmuma koncepciju, komercializāciju un uzņēmējdarbības attīstību. Papildus dotācijām ZTI piedāvāja klientiem minimālo servisa pakotni inkubācijas posmā ≈ 36 000 EUR vērtībā. Pēc tam, kad tika izmantots finansējums, programma tika pārtraukta, tika veikts novērtējums, taču, tā kā valsts budžetā nav pieejams finansējums programmas turpmākai īstenošanai, darbinieki ir atstājuši organizāciju un atbalsts uzņēmumiem vairs nav pieejams. Neskatoties uz pozitīvu novērtējuma ziņojumu, valsts iestādes nepiešķīra atbilstošu finansējumu un programma tika pārtraukta.

Altum

Altum nodrošina MVU eksporta kredītu iespējas. Eksporta kredīta garantija ļauj eksportētājiem nodrošināt sevi pret ārvalstu klienta maksātnespēju vai ilgtermiņa nemaksāšanu, pārdodot preces vai sniedzot pakalpojumus ar atlikto maksājumu.

Reģiona uzņēmumi pakalpojumus var saņemt ALTUM filiāļu tīklā vairākās vietās reģionā .

Programmu skaits, ko piedāvā Altum (biznesa eņģeļu tīkls, tehnoloģiju pātrinātāji), ir vērsti uz specifiskiem klientiem – MVU un jaunizveidotiem uzņēmumiem ar augstu izaugsmes potenciālu un privāto ieguldījumu piesaistīšanas spējām. Tie var būt arī ekoinovatīvi uzņēmumi. Lauksaimniekiem ir pieejams atsevišķs finansējums – agrārās uzņēmējdarbības attīstība ir vēl viena reģiona prioritāte. Altum var palīdzēt finansēt arī jaunus, novatoriskus tehnoloģiskus risinājumus, kā arī IKT, kas ir nepieciešamas lauksaimniecības uzņēmumiem.

Dzīvojamo ēku energoefektivitāte ir vēl viena ekoloģiski un tehnoloģiski nozīmīga programma, kas veicinājusi energoefektivitātes risinājumu izaugsmi Latvijā (rekuperācijas sistēmas utt.). Tās klienti jeb līdzekļu saņēmēji ir nekustamo īpašumu īpašnieki – mājokļu kooperatīvi vai pašvaldību tehniskās apkopes uzņēmumi, kas darbojas privātu īpašnieku vārdā.

Lauku atbalsta dienests

Lauku atbalsta dienests nodrošina investīciju resursus un ierobežotu konsultāciju iespējas lauksaimniecības, pārtikas rūpniecības, zvejniecības MVU un kokapstrādes uzņēmumiem. Tas nodrošina arī ierobežotu eksporta atbalstu dalībai dažādās izstādēs, izmantojot eksporta veicināšanas programmas pārtikas rūpniecības un zivsaimniecības nozarēm.

Atbalsts ietver arī pētniecības un attīstības līdzfinansēšanu jaunu produktu izstrādei un ražošanas produktivitātes uzlabošanai. Arī IKT var palielināt ražošanas efektivitāti. Visus šos pakalpojumus var sniegt tikai ierobežotās nozarēs saskaņā ar ES regulu, jo finansējumu nodrošina Kopējās lauksaimniecības politikas finansējums.

Latvijas Vides investīciju fonds

Vides investīciju fonds nodrošina finansējumu ekoinovatīvu tehnoloģiju iegādei, ēku renovācijai (efektivitātes paaugstināšana utt.), kā arī atbalsta citas videi draudzīgas aktivitātes. Šīs programmas tiek īstenotas ļoti reti (vienu reizi dažos gados vai pat vienu vai divas reizes desmit gadu laikā), tām pieejams liels finansējums un ir noteikts skaidrs mērķis, taču tās nesniedz iespējas attīstīt tehnoloģijas. Tās ļauj gala lietotājiem iegādāties pārbaudītus un izstrādātus risinājumus no citām valstīm. Dažreiz ir atļauta tehnoloģiju pielāgošana vietējām vajadzībām, bet ne jaunu tehnoloģiju vai produktu izstrāde.

Augstākās izglītības un pētniecības iestādes

Lielākā daļa atbalsta pasākumu, ko veic All un PI, ir līdzīgas. Pamatojoties uz to kompetenci, augstskolas var palīdzēt MVU ar pētījumiem, prototipiem, tehniskajām zināšanām, ierobežotā apjomā arī ar informācijas izplatīšanu. Piemēram, augstskolas organizē publiskus seminārus par jautājumiem, kas attiecas uz uzņēmumu īpašniekiem, un tie ir brīvi pieejami apmeklētājiem – tikšanās ar uzņēmējiem, uzņēmumu īpašniekiem un ideju ģeneratoriem. Daudzās augstskolās ir biznesa inkubatori studentu uzņēmumu dibināšanai. Pateicoties specializēto zināšanu apjomam, vairākām augstskolām, piemēram, Rīgas Tehniskajai universitātei, Latvijas Universitātei un Latvijas Lauksaimniecības universitātei, ir ciešāka iesaiste ekoinovācijās. Šīs augstākās izglītības iestādes darbojas jomās, kas saistītas ar ražošanu, ķīmiju, kokapstrādi un lauksaimniecību. Vidzemes reģionā darbojas divas augstskolas – Vidzemes Augstskola un Rīgas Tehniskās universitātes Cēsu filiāle. Abās reģionālajās augstskolās veic izglītojošas un pētnieciskas darbības IKT jomā.

Nevalstiskās organizācijas (NVO)

Bez valsts iestādēm darbojas arī vairākas NVO, kuras aktīvi iesaistās starptautiskos vai nacionālos projektos, kas palīdz uzņēmumiem samazināt bīstamo vielu izmantošanu ražošanā vai veic izglītojošas

darbības, finansē tehnoloģiju uzraudzību un citu profesionālo atbalstu. Tās parasti finansē ES vai citi līdzekļu devēji, tāpēc to darbības nav ilgtspējīgas vai sistemātiskas.

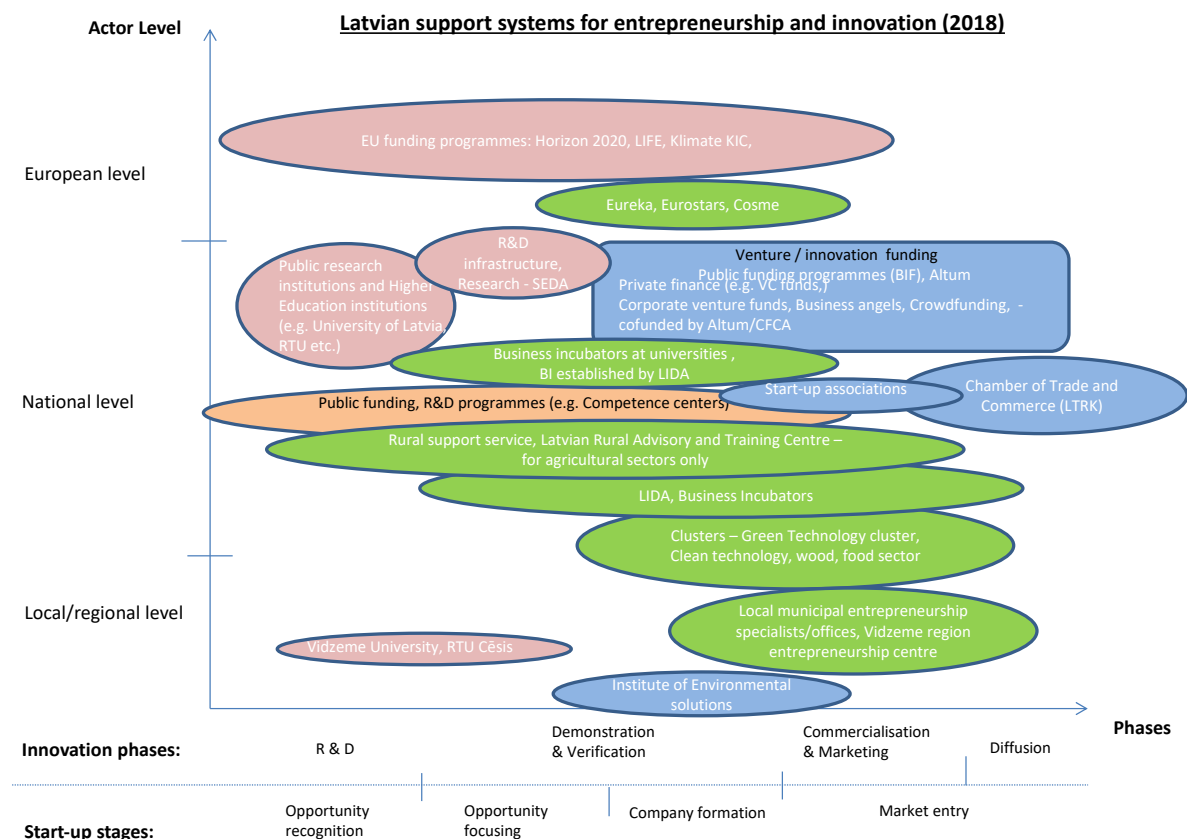
Pašvaldību un reģionālās uzņēmējdarbības veicināšanas speciālisti/biroji

Pašvaldību uzņēmējdarbības atbalsta struktūras (parasti norīkoti darbinieki pašvaldībās vai struktūrvienībās) veic informatīvas un motivējošas aktivitātes vietējā līmenī. Lielākā daļa no tiem koncentrējas uz vispārēju uzņēmējdarbības veicināšanu un ierobežotu atbalsta pakalpojumu sniegšanu (informācija, dotācijas, projekti). 2018. gada sākumā tika konstatēts, ka Valmieras pilsēta meklē idejas, lai palīdzētu uzņēmumiem kļūt videi draudzīgākiem. Valmieras attīstības aģentūra arī realizē projektu eksporta īstenošanu, lai atbalstītu uzņēmumu internacionalizāciju (Interreg).

Vides risinājumu institūts

Vides risinājumu institūts izstrādā un attīsta pielāgotus novatoriskus vides risinājumus. Institūts nodarbina zinātniekus dažādu funkciju īstenošanai – tie izmanto 3D skenerus un citas inovatīvas tehnoloģijas, lai novērtētu un pārbaudītu resursu efektivitātes risinājumus.

Inovāciju un internacionalizācijas atbalsta sistēmas kopsavilkums parādīts 4. attēlā.

4. attēls- Inovāciju internacionalizācijas atbalsta sistēma

Actor level – Dalībnieka līmenis

Business incubators and universities, BI established by LID - Biznesa inkubatori un universitātes, LID dibināti BI

Chamber of Trade and commerce (LTRK) – Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (LTRK)

Clusters – Green Technology cluster, Clean technology, wood, food sector - Apvienības – videi draudzīgo tehnoloģiju apvienība, tīrās tehnoloģijas, kokapstrāde, pārtikas nozare

Commercialisation & marketing – Komericializācija un mārketingis

Company formation – Uzņēmuma dibināšana

Demonstration & verification – Demonstrēšana un apstiprināšana

Diffusion – Difūzija

EU funding programmes: Horizon 2020, LIFE, Klimate KIC – ES finansējuma programmas: Horizon 2020, LIFE, Klimate KIC

Eureka, Eurostars, Cosme - Eureka, Eurostars, Cosme

European level – Eiropas līmenis

Innovation phases: - Ieviešanas fāzes

Institute of Environmental solutions – Vides risinājumu institūts

Latvian support systems for entrepreneurship and innovation (2018) - Latvijas atbalsta sistēmas uzņēmējdarbībai un inovācijām (2018)

LIDA, Business Incubators – LIAA, biznesa inkubatori

Local municipal entrepreneurship specialists/offices, Vidzeme region entrepreneurship centre - Vietējo pašvaldību uzņēmējdarbības speciālisti/biroji, Vidzemes reģiona uzņēmējdarbības centrs

Local/regional level – Vietējais/reģionālais līmenis

Market entry – Iekļūšana tirgū

National level – Nacionālais līmenis

Opportunity focusing – Koncentrēšanās uz iespējām

Opportunity recognition – Iespēju noteikšana

Phases – Fāzes

Public funding programme (BIF), Altum, Private finance (e.g. VC fund), Corporate venture fund, Business angels, Crowdfunding (cofounded by Altum/CFCA) - Publiskā finansējuma programma (BFPF), Altum, privātais finansējums (piemēram, VC fonds), korporatīvā riska fonds, Biznesa eņģeļi, kolektīvā finansēšana (līdzfinansē Altum/CFLA)

Public funding, R&D programmes (e.g. competence centres) - Publiskais finansējums, pētniecības un attīstības programmas (piemēram, kompetences centri)

Public research institution and High Education Institutions (e.g. University of Latvia, RTU, etc.) - Valsts pētniecības iestādes un augstskolas (piemēram, Latvijas Universitāte, RTU u.c.)

R&D – P&A

R&D infrastructure, Research – SEDA - Pētniecības un attīstības infrastruktūra, pētniecība - SEDA

Rural support service, Latvian Rural Advisory and Training Centre – for agricultural sectors only - Lauku atbalsta dienests, Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs - tikai lauksaimniecības nozarēm

Start-up associations – Start-up uzņēmumu asociācijas

Start-up stages: - Jaundibinātu uzņēmumu attīstības soļi:

Venture/innovation funding – Riska kapitāls/inovāciju finansējums

Vidzeme University, RTU Cēsis – Vidzemes augstskola, RTU Cēsu filiāle

Analizējot vispārējo atbalsta sistēmu, gūti šādi secinājumi:

Gadu gaitā inovāciju atbalsta sistēma tiek pārveidota, tostarp atbalsta mehānismi un funkcijas tiek daudzkārt pārskatītas, kā arī tiek veikti daudzi novērtējumi par nepieciešamo sistēmas attīstību. Tomēr ne visi ieteikumi tiek īstenoti. Inovāciju sistēma neatbalsta ekoinovācijas, fokusējot tām kādus atbalsta instrumentus. Atbalsts galvenokārt ir saistīts ar vides jautājumiem, informētības palielināšanu un infrastruktūras attīstību (ūdens, notekūdeņi, elektroautomobiļi vai energoefektivitātes risinājumi).

Pētniecības un attīstības politikas instrumenti ir ļoti lielā mērā atkarīgi no ES fondiem, kā arī inovāciju komercializācijas. Viens no Latvijas izaicinājumiem attiecībā uz atbalsta mehānismiem ir nodrošināt šo struktūru un sistēmu ilgtspējību, jo lielākā daļa no tām ir izveidotas un darbojas ar ES un citu ārvalstu fondu atbalstu. Kad finansējums ir beidzies, kļūst grūti nodrošināt šo struktūru darba nepārtrauktību un nodrošināt kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu, reaģējot uz ieinteresēto personu faktiskajām vajadzībām un vēlmēm.

2016. gadā beidzoties struktūrfondu finansēšanas periodam, 2017. gadā vairāki atbalsta mehānismi kļuva nepieejami, un pēc to atjaunošanas tie darbojās ar jauniem darbiniekiem, procedūrām un atbalsta shēmām. Tādējādi nācās atjaunot arī inovāciju sistēmu – kontaktus, iestrādes un izpratni. Piemēram, reģionālie uzņēmējdarbības inkubatori mainīja atrašanās vietu, telpas, personālu un organizāciju.

Ir daudz atbalsta funkciju, kas ir labi aptvertas. Informācijas vākšana un izplatīšana ir pieejama dažādos līmeņos, ieskaitot vietējo līmeni. Daudzas valsts iestādes ir izvietojušas savus birojus reģionālajās pilsētās, lai nodrošinātu tiešu piekļuvi to informācijai. Ir vairākas LIAA struktūras (biznesa inkubatori Valmierā un Madonā), Lauku atbalsta dienestam ir reģionālais birojs Valmierā. Latvijas

Lauku konsultāciju un mācību centram ir biroji Valmierā, Valkā, Cēsīs un Madonā. Attīstības finanšu institūcijai Altum ir savas reģionālās vienības Valmierā, Cēsīs un Madonā. Šiem informācijas punktiem ir atšķirīgs ģeogrāfiskais pārklājums, tāpēc to darbības koordinācija reģionā ir diezgan sarežģīta.

Informācijas izplatīšanas pasākumi tiek koordinēti starp iestādēm un lielākā daļa MVU pasākumu ik reizi, kad tie tiek organizēti reģionālā līmenī, attiecas uz 5+ organizācijām, atbalsta mehānismiem un programmām. Semināri bieži vien tiek ierakstīti un pēc to norises ir pieejami tiešsaistē, tomēr konkrētu jautājumu gadījumā atsevišķiem dalībniekiem joprojām ir jāvērsas pie konkrētām iestādēm.

Eksporta kapacitātes veidošanā/internacionalizācijā darbojas spēcīga vadošā organizācija. Latvijas investīciju un attīstības aģentūrai ir darbinieki vairākos galvenajos tirgos un eksporta koordinatori dažādās nozarēs. Sadarbībā ar privātiem partneriem – gan uzņēmumiem, gan nevalstiskām organizācijām –, internacionalizācijas atbalsts ir pieejams uzņēmumiem, ja pieejams finansējums tā atbalstam. Pastāv problēma, ka finansējums internacionalizācijai galvenokārt nāk no Eiropas Savienības un tuvākajā laikā var tikt pārtraukts.

Dažas atbalsta funkcijas, kas ir nepieciešamas, bet Vidzeme reģionā nav tik labi aptvertas. Pirmkārt, reģionā darbojas tikai daži klasteri, bet ārpus reģiona atrodas vairākas ar videi draudzīgām tehnoloģijām saistītas apvienības (koka mājokļi, IT, zaļās tehnoloģijas). Daudzi aktīvie MVU ir šo klasteri dalībnieki un cenšas iegūt palīdzību internacionalizācijai.

Otrkārt, nav daudz apliecinājumu tam, ka tiktu veiktas prognozēšanas un attīstības scenāriju (*road maps*) iezīmēšanas darbības, kas veicinātu vismodernāko (*cutting edge*) tehnoloģiju vai inovāciju izstrādi. Šo aktivitāšu mērķis ir identificēt jaunākās globālās iespējas un spētu radīt tehnoloģiskos risinājumus, lai ļautu MVU tās turpmāk attīstīt un komercializēt.

Tehniskās konsultācijas sniedz gan valsts finansētās pētniecības iestādes, gan arī daži privātie dalībnieki, kuri ir attīstījuši savu veikspēju šajā reģionā un kas kopā ar esošajām valsts atbalsta programmām ļauj MVU iegūt nepieciešamās zināšanas.

3.1 Struktūra

Vidzemes reģionā ir ļoti maz atbalsta instrumentu inovāciju vai tehnoloģiju pārnesei un internacionalizācijai, un praktiski nemaz ekoinovāciju atbalstam Vidzemes reģionā, izņemot šo konkrēto projektu.

Ir tikai nedaudzi un mazi reģionālā līmeņa atbalsta instrumenti inovāciju veicināšanai, tehnoloģiju pārnesei un MVU konkurētspējas atbalstam. Vairums instrumentu tiek izstrādāti un īstenoti centralizēti valsts līmenī. Šie instrumenti ir ļoti vispārīgi, jo tiem ir jāattiecas uz visiem reģioniem, taču pastāv īpaši apstākļi (pieejamie dabas resursi, ģeogrāfiskais novietojums (bez jūras krastiem, tikai iekšzeme), cilvēkresursu pieejamība un nodrošinājums u.c.) pašreizējā uzņēmējdarbības vidē, kas ir nozīmīgi faktori un ir jāņem vērā, plānojot atbalsta pasākumus. Vairumā gadījumu reģionālie dalībnieki ar tādiem pašiem nosacījumiem konkurē par finansējuma avotiem ar ieinteresētajām personām no visas valsts (tostarp no visattīstītākā rajona – galvaspilsētas).

Ir vairāki dalībnieki, kas sniedz pakalpojumus MVU jauninājumu atbalstam un tehnoloģiju pārnesei. To darbības lielākoties ir atkarīgas no projektu finansējuma, tādēļ šo pakalpojumu ilgtspējība ir problēma, kurai jātiecas rast risinājumu.

Pašvaldības iesaistīšanās reģionālās inovāciju ekosistēmas izveidē ir minimāla, taču vietās, kur pašvaldība vairāk iesaistās ekosistēmu izveidē, atsevišķām personībām ir nozīmīga loma.

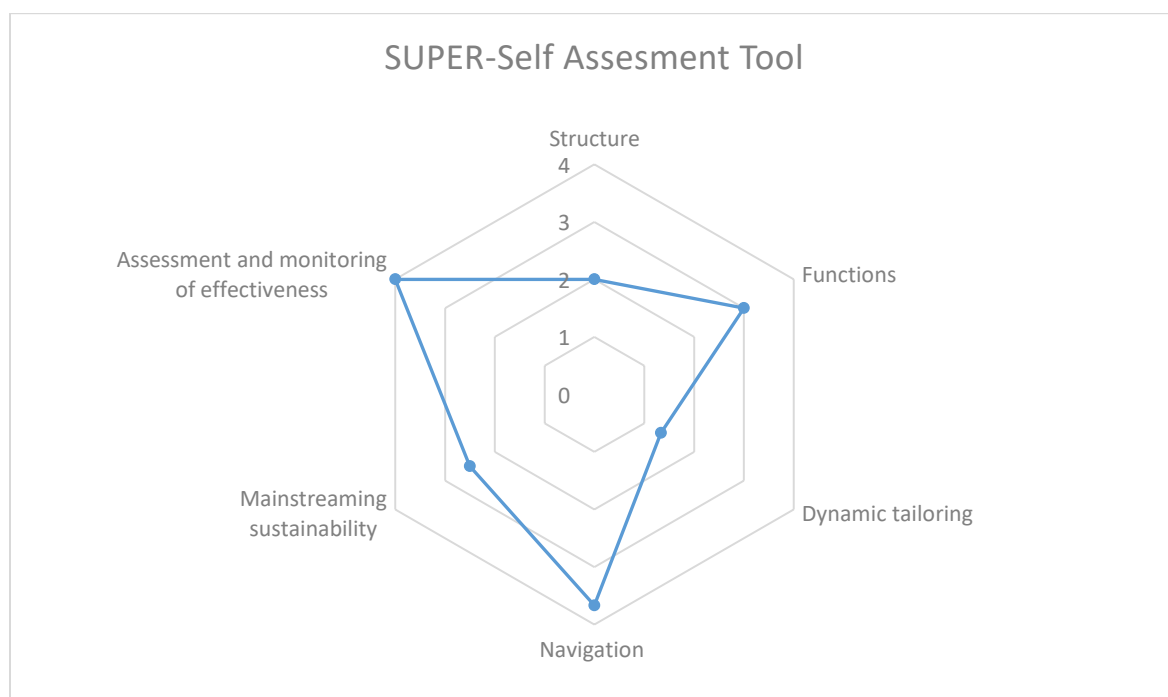
Vietējās institūcijas darbojas, lai atbalstītu uzņēmumus, piemēram, 1) Vidzemes reģiona Uzņēmējdarbības centrs darbojas kā MVU informācijas brokeris attiecībā uz reģiona atbalstu un finansēšanas iespējām; 2) Vidzemes plānošanas reģions izstrādā un īsteno pārrobežu projektus ar starptautiskiem partneriem, kur MVU pilnveido savu konkurētspēju, un 3) vairākas vietējās pašvaldības katru gadu organizē nelielus konkursus ar dotāciju balvu fondu MVU („Cēsis var”, „Madona var labāk”).

Lai gan pastāv daudzas labi izveidotas valsts atbalsta organizācijas (Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, Lauku atbalsta dienests, Altum), to atbalstu galvenokārt finansē ES struktūrfondi, bet tās neietver valsts finansējumu jaunu pieeju testēšanai. Ekoinovāciju aspektu izvērtējums aprobežojas ar, vai biznesa inkubācijas pakalpojumu pretendenti vērtējami kā ekoinovatīvi vai nē. Ekoinovatīvi uzņēmumi saņem papildu punktus vērtēšanā.

Galvenais atbalsta sistēmas trūkums ir tas, ka tai nav sava un stabila finansējuma. Notiek pastāvīga koordinācija starp organizācijām, un jo īpaši ir attīstīta informācijas izplatīšana starp ilgtermiņa dalībniekiem. Problēmas rodas brīdī, kad kļūst pieejams jauns atbalsts, piemēram,

Pētniecības un attīstības finansēšanas programmas. Bieži vien informācija nerasniedz MVU, jo P&A aģentūru ierastie klienti ir zinātniskās un izglītības iestādes.

Pastāv iespējas izveidot labāk koordinētu informācijas sistēmu, kas izplata visas MVU atbalsta sistēmai atbilstošās ziņas par mācību iespējām, uzaicinājumus iesniegt pieteikumus, informāciju par piedalīšanos projektos u.c.

5.attēls – pašnovērtējuma rīka rezultāti

SUPER – Self Assessment tool – SUPER – Pašnovērtējuma rīks

Structure – Struktūra

Functions – Funkcijas

Dynamic tailoring – Dinamiska pielāgošanās

Navigation – Navigācija

Mainstreaming sustainability – Ilgtspējības integrēšana

Assessment and monitoring of effectiveness – Efektivitātes novērtēšana un uzraudzība

3.2 Funkcijas

Latvijas atbalsta sistēmai ir plaši izplatītas vispārējas atbalsta funkcijas, taču tās nav pielāgotas ekoinovācijām. Tiek īstenots ierobežots skaits aktivitāšu, lai veicinātu aprites ekonomiku (galvenokārt konferenču veidā)

Vērtējot internacionalizāciju, nozīmīgu lomu spēlē Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra. LIAA šobrīd attīsta spējas tehnoloģiju pārnēsē.

3.3 Navigācija

Ņemot vērā minētos kritērijus, Latvijas navigācijas sistēmas novērtējums ir augsts. Novērtēšanas kritēriji pieņem, ka MVU aktīvi tiecas pēc atbalsta. Reģionos tiek organizēti publiski pasākumi, kuros iespējams gūt informāciju. Ir daudz uzņēmumu, kas neiesaistās informācijas apmaiņas pasākumos tik regulāri, kā notiek pārmaiņas instrumentos, un tāpēc nesaņem informāciju, kad jaunākie pasākumi ir kļuvuši pieejami. Tie var rūpīgi izvēlēties savus informācijas kanālus, piemēram, Tirdzniecības un rūpniecības kameru vai pašvaldību, tomēr šie starpnieki ne vienmēr saņem visu attiecīgo informāciju, lai to pārsūtītu tālāk saviem klientiem.

3.4 Efektivitātes novērtējums un uzraudzība

Inovācijas sistēmu regulāri uzrauga un novērtē. Tā kā lielāko daļu atbalsta sistēmas finansē Eiropas Savienība, šo uzdevumu izpilde ir obligāta un tiek īstenota. Tomēr nav skaidras saiknes starp novērtējumu secinājumiem un turpmākajām darbībām. Var tikai diskutēt, cik lielā mērā vērtēšana ir formāla, un cik to ņem vērā lēmumu pieņemšanas brīdī. Ir piemēri, kad atbalsts tiek izvērtēts pēc finansēšanas perioda beigām, darbinieki jau ir atlaisti un sadarbība ar inkubatoru ir pārtraukta. Pat ja organizācija novērtēta ļoti labi, tās darbību nav iespējams turpināt.

4. Ekoinovāciju iespējas Vidzemes reģionā

Ir identificētas nepietiekami izmantotas ekoinovāciju iespējas, kas ir nozīmīgas Vidzemes reģionam. Balstoties uz atbalsta vides novērtējumu, pastāv problēmas, kurām nepieciešami turpmāki risinājumi, un tos var iekļaut pašvaldību darba kārtībā.

Tā kā reģions ir diezgan reti apdzīvots, preču sadalei, jo īpaši slimnīcām, skolām un sociālās aprūpes centriem, ir nepieciešama augsta līmeņa koordinācija, lai tādējādi samazinātu transporta izmaksas. Cits aspekts ir, ka sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumi rada daudz pārtikas atkritumu, ko ir iespējams samazināt. Vietējo piegādātāju sadarbību varētu koordinēt tad, ja tiktu izveidota piemērota IT sistēma, kas ļautu uzraudzīt un tādējādi ar nelielām pūlēm samazināt izmaksas lauksaimniekiem un vietējiem ražotājiem. Atbilstošas IT sistēmas varētu arī palīdzēt pārraudzīt ēdiena piedāvājumus un mainīt tos, pamatojoties uz atsauksmēm. Skolās jau tiek īstenotas izmēģinājuma iniciatīvas, taču to apstrāde prasa samērā daudz laika. Lai izveidotu šādu IT infrastruktūru, būtu jāiesaistās vairāk nekā tikai vienai pašvaldībai no visa reģiona.

Mazo un vidējo uzņēmumu apmācība ekoloģijas jautājumos nav pietiekama un atbilstošā līmenī, liecina NVO veiktie pētījumi ekoinovāciju jomā. Citās valstīs publiskais sektors/pašvaldības nodrošina pieeju pieredzējušiem konsultantiem, kas var gan novērtēt uzņēmumu praksi, gan piedāvāt jaunas iespējas, kas var palīdzēt izmantot videi draudzīgākus un efektīvākus risinājumus. Šīs darbības, ieskaitot pašnovērtējuma ziņojumu sagatavošanu, var veikt līdzīgu uzņēmumu grupās. Pēc tam, kad izstrādāti pašnovērtējuma ziņojumi par to, kā konkrētais uzņēmums rīkojas ar resursiem, procesiem un mantu, var sagatavot rīcības plānu, pamatojoties uz iespējami labāko praksi. Līdzīgu pieeju var izmantot, lai veicinātu aprites ekonomiku. Uzņēmumu grupas var tikt izglītotas aprites ekonomikā un aicinātas domāt par ekonomiskākiem un loģiskākiem biznesa procesiem.

Tāpat reģionā varētu identificēt tos pārpalikumu resursus, kas reģionā ir plaši pieejami un kurus var vai vajag pārstrādāt.

Energoefektivitātes sektorā joprojām pastāv iespēja izmantot inovatīvus iepirkumus vai esošos risinājumus, lai skolām un citām sociālajām ēkām nodrošinātu viedus IT risinājumus un tādējādi efektīvāk izmantotu enerģiju. Valstīs ar aukstām ziemām siltumenerģija un elektrība veido ievērojamu publiskā sektora izmaksu apjomu.

European Union
European Regional
Development Fund

Līdzīgi augstas kvalitātes energoefektivitātes risinājumi jāievieš īres namos, kas tagad tiek veidoti ar pašvaldību atbalstu vai sadarbībā ar tām.

Cilvēkiem, kuri strādā IT industrijā, jāveicina aprites ekonomikas un dalīšanās ekonomikas piemēri, piemēram, kopstrādes telpas un citi risinājumi attālinātajiem darbiniekiem – kopīgas pārvietošanās iespējas, retāka transportēšanās, kopīgi pirkumi vai enerģijas piegāde.

5. Secinājumi

- Inovāciju internacionalizācijas atbalsta mehānisms reģionālā līmenī nav pieejams. Ir tikai nelieli projekti, kas organizē braucienus un pieredzes apmaiņu starp tuvējām valstīm. Nacionāla līmeņa darbības galvenokārt tiek koordinētas Rīgā, tādēļ reģionālajiem dalībniekiem ir jāveido un jā saglabā cieša sadarbība ar iestādēm Rīgā, galvenokārt, nozīmīgākajās uzņēmējdarbības attīstības jomās.
- Nevienā no programmām nav iespējas noteikt reģionālos kritērijus, lai izvēlētos vispiemērotākos pretendētus no reģionālās perspektīvas. Programmās, kas saistītas ar inovāciju atbalstu, piemēram, inovāciju vaučeru programmā, interese no reģiona uzņēmējiem ir neliela.
- Vienīgie reģionālā līmeņa pētniecības un attīstības pakalpojumu sniedzēji ir augstskolas, zināmā mērā arī privātas organizācijas (pētniecības iestādes). Nevienam no tām nav atbilstoša un pietiekama finansējuma MVU pētniecības un attīstības finansēšanai.
- Atbalsta organizācijām ir ierobežotas iespējas eksperimentēt vai atbalstu pielāgot dinamiski. Atbalsta sistēmā būtu nepieciešami daži elementi, kas šajā sistēmā ļautu īstenot eksperimentus un ieviest ekoinovācijas aspektus. Lielāku elastību var nodrošināt tikai tad, ja ekoinovācijām tiek piešķirts valsts finansējums. Saskaņā ar aptaujātajiem profesionāļiem un šī ziņojuma autoriem pieejamo informāciju, ir ļoti maz iespēju eksperimentēt ar ES finansētām nacionālajām programmām, jo tās ir vērstas uz vidēja lieluma projektiem un lielākām programmām, kas var sniegt skaidrus rezultātus. Tomēr valsts finansējums varētu nodrošināt apjomu mazākā mērogā, kā tas 2018. gadā Latvijā darīts remigrācijas jautājumā.
- Mazākā reģionā ar ierobežotiem cilvēkresursiem MVU un ekoinovāciju aspekti jāuztver šaurāk. Tāpēc IKT nozare ir izvēlēta kā galvenais atbalsta virziens. Lai identificētu galvenos pasākumus internacionalizācijas atbalstīšanai, nepieciešamas turpmākas diskusijas ar ieinteresētajām pusēm, jo daudzu 2017. gadā realizēto interviju secinājumi un ierosinājumi, vairs nav aktuāli (turpmāk netiks piešķirts finansējums, reorganizētas programmas un tiek sniegti cita veida pakalpojumi). Darbības, kas jāveic IKT nozarei, kas šajā reģionā bieži ir B2B pakalpojumu uzņēmumi, atšķiras no tām, kas paredzētas patēriņa preču uzņēmumiem. Ekoinovācijas tiek uzskatītas par IKT risinājumiem, kas palīdz samazināt atkritumu daudzumu, ļauj efektīvāk izmantot resursus, tādējādi klientam radot papildu izmaksu ietaupījumus vai ieņēmumus no šiem risinājumiem.

- "Zaļais" iepirkums kalpo kā instruments pašvaldībām un publiskiem uzņēmumiem, lai atvieglotu jaunu pakalpojumu un ekoinovatīvu risinājumu izveidi. Tomēr līdz šim tas reti tiek izmantots inovāciju veicināšanai Latvijā. Plašāka instrumenta izmantošana varētu veicināt jaunus risinājumus un radīt ekoinovatīvus produktus.
- Lai jauno iespēju informācijas tīklos iekļautu vairāk uzņēmumu, ir jāizskata jauni risinājumi, tostarp vēl ciešāka sadarbība starp pašvaldību un valsts līmeņa iestādēm. Organizācijas, kas nav ilgtspējīgas, nevar nodrošināt uzņēmumiem kvalitatīvus pakalpojumus.
- Atbalsta mehānismi, kas vairāk līdzinās kampaņai, jāaizstāj ar ilgtermiņa programmām. Tikai ilgtspējīga atbalsta mehānismi var nodrošināt ietekmi uz uzņēmējdarbības attīstību.